Kulturutskottets betänkande 1985/86:3

om vissa museifrågor

KrU
1985/86:3

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande fyra motioner med förslag som syftar till att bygga ut museiverksamheten. Områden som bör dokumenteras är invandring till Sverige, fartygs- och varvsverksamhet, silvermalmsbrytningen i Nasafjäll. En tillbyggnad till moderna museet i Stockholm för att göra det möjligt att visa svensk nutidskonst förordas i en motion. Ett annat motionsförslag syftar till stöd till kulturhistoriska segelfartyg.

Utskottet har inhämtat yttranden över motion 1984/85:864 om utbyggnad av moderna museet från byggnadsstyrelsen och statens konstmuseer.

Samtliga motioner avstyrks.

Två reservationer har fogats vid betänkandet.

Motionsyrkanden

I motion 1984/85:433 av Margareta Palmqvist m. fl. (s) yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av ett invandrarmuseum,
2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att en utredning tillsätts med uppgift att utreda frågan om inrättande av invandrarmuseum,
3. att riksdagen uttalar sig för att ett invandrarmuseum bör lokaliseras till Stockholms län.

I motion 1984/85:864 av Karin Ahrland (fp) yrkas att riksdagen begär att regeringen låter utreda en utbyggnad av moderna museet i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1984/85:1818 av Elver Jonsson (fp) och Kenth Skårvik (fp) yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen snabbt låter utreda de kulturhistoriska segelfartygens situation samt att föreslå åtgärder som utredningen finner angelägna.

I motion 1984/85:2469 av Lars Ahlström (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett fartygs- och varvsmuseum i Göteborg.

I motion 1984/85:2484 av Paul Lestander (vpk) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att medel bör anvisas för sammanställning

av en permanent utställning kring silvermalmsbrytningen och silverhanteringens historia i Nasafjäll och Silbojokk i enlighet med vad som anförs i motionen och hemställer hos regeringen om förslag härom.

Motion 1984/85:433 om ett invandrarmuseum

Enligt motionärerna finns det i Sverige inget museum med en samlad dokumentation av invandringen. De erinrar om att det finns ett utvandrarmuseum i Växjö där den svenska utvandringen från Sverige dokumenteras och skildras. Motionärerna anser att ett invandrarmuseum skulle bli ett utmärkt komplement till utvandrarmuseet. Museet skulle kunna beskriva och dokumentera invandringens betydelse för det moderna Sveriges uppbyggnad samt ge inblick i de miljöer invandrarna kommer ifrån. I verksamheten skulle även ingå att erbjuda andra länder att själva genom utställningar presentera sina länder eller medverka i olika typer av kulturprogram.

Museet skulle bidra till att öka kunskaperna om invandrarnas bakgrund och villkor och därigenom skapa bättre förståelse mellan olika nationaliteter och etniska grupper.

Motionärerna påpekar att från Botkyrka kommun har förts fram förslag om inrättandet av ett invandrarmuseum som lämpligen bör förläggas till kommunen. Vidare har LO-distriktet i Stockholms län hos kulturrådet gjort en förfrågan om hjälp att inrätta invandrarmuseum/forskningscentral i Botkyrka.

Utredningsuppdrag till statens kulturråd

Statens kulturråd har i december 1984 fått i uppdrag av regeringen att utreda de centrala museernas uppgifter och ansvar för landets museiväsende. Enligt direktiven bör statens kulturråd göra en genomgång av de centrala museernas uppgifter och ansvar i relation till landets museiväsende samt medverka i planering och samordning av vissa utvecklingsåtgärder vid de centrala museerna. I direktiven erinras om de centrala museernas ställning, och det påpekas att genom ökad samverkan mellan de centrala museerna bör deras möjligheter att göra insatser för landets museiväsende förbättras. I det sammanhanget är det viktigt att precisera den roll som centrala museer bör spela gentemot regionala och lokala museer i landet.

Vidare framhålls att de centrala museerna bör ses som för hela landet gemensam museiresurs. Den verksamhet som museerna tillsammans bär upp innefattar inte bara ansvar för de föreliintliga samlingarna och deras utnyttjande utan även för uppgifter av gemensam karaktär för landets museiväsende.

I sitt utredningsarbete bör kulturrådet enligt direktiven särskilt beakta följande frågor:

— De centrala museernas uppgifter i förhållande till landets övriga museiväsende, bl. a. när det gäller depositioner, utformningen av basutställningar och framställning av vandringsutställningar.
— De centrala museernas uppgifter för att tillsammans med övriga museer lösa frågor av gemensam karaktär, t. ex. i vad avser insamlingsverksamhet,

registrering och dokumentation, museisäkerhet, museistatistik, museiundervisning, vård och konservering samt forskning.
— Former för ett ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan centrala museer, Riksutställningar samt regionala och lokala museer.
— Bedömning av vilken betydelse den nya informationsteknologin kan väntas få för museernas verksamhet och av vilken planering som behövs för att uppnå ett så långt möjligt enhetligt och ekonomiskt utnyttjande av denna teknik.

När det gäller frågan om ett bättre resursutnyttjande genom samverkan mellan museerna bör kulturrådet i sitt utredningsarbete ta upp följande frågor:

— att överväga former för internutbildning av museernas personal och att utarbeta ett långsiktigt utbildningsprogram för de centrala museernas behov,
— att pröva behovet av och formerna för en kvalificerad juridisk service till de statliga kulturinstitutionerna,
— att utarbeta former för att förbättra museernas möjligheter att handlägga förvaltningsrättsliga frågor,
— att utarbeta en plan för att tillgodose samordningsaspekterna på de centrala museernas lokal- och utrustningsfrågor i samband med såväl nyanskaffning som utnyttjande av befintliga resurser.

Till den del arbetet kan anses få konsekvenser för riksantikvarieämbetet inom myndigheten riksantikvarieämbetet och statens historiska museer bör detta belysas.

Upplysningar i anslutning till motionen

Kulturrådet har i maj månad 1985 avgivit ett remissyttrande över skrivelser från Botkyrka socialdemokratiska arbetarekommun och LO-distriktet i Stockholm ställda till statsråden Anita Gradin och Bengt Göransson. I dessa skrivelser hemställdes om inrättande av ett invandrarmuseum i Botkyrka. Kulturrådet anförde i sitt yttrande följande:

Det brukar då och då påtalas att bevakning och dokumentation av något visst område eller någon bestämd företeelse i samhället inte sker på ett tillfredsställande sätt i museivärlden idag, något som i och för sig är naturligt med hänsyn till samhällets ständiga förändring och de mycket stora krav som ställs på våra museer när det gäller dokumentation.

En dokumentationsinsats kan i princip ske på flera sätt:
— ett befintligt specialmuseum tar ett mer uttalat ansvar,
— flera befintliga museer delar på ansvaret, eller
— ett nytt museum byggs upp för det speciella område det gäller och tar hela eller huvuddelen av ansvaret.

Utvecklingen under de senaste decennierna när det gäller statens insatser på museiområdet har varit dels att förbättra organisation, samarbete m. m. inom centralmuseerna, dels att stärka regionmuseerna. I enstaka fall har staten också stött tillkomsten av nya specialmuseer, nämligen fjällmuseet i Jokkmokk och Arbetets museum i Norrköping.

Mot bakgrund av det begränsade ekonomiska utrymmet för nya statliga insatser på museiområdet anser kulturrådet att man även fortsättningsvis måste vara återhållsam när det gäller engagemang i nya museer och att frågan om dokumentation av försummade områden företrädesvis får lösas inom den befintliga museistrukturens ram.

Invandrarnas kulturer, deras samhällsförhållanden och inte minst invandringen som samhällsföreteelse i stort är enligt kulturrådets mening områden som skulle behöva dokumenteras på ett mer systematiskt sätt. Det finns idag ingen särskild instans eller institution som har till uppgift att dokumentera dessa frågor. SAMDOK — samtidsdokumentationen vid kulturhistoriska museer — belyser aspekter av invandringen vilka ingår som integrerade delar av dokumentationsprojekt som SAMDOK genomför. Nordiska museet, etnografiska museet och några länsmuseer gör vissa insatser men ingen av dessa har ett samlat ansvar.

Vid kontakter med invandrarorganisationer har kulturrådet inhämtat olika synpunkter och önskemål från invandrarna. Bl. a. har följande framkommit.

Det finns ytterst litet dokumentation av hela invandrargruppers bakgrund och kultur — det för gruppen gemensamma kulturarvet. Däremot finns i enskild ägo föremål, brev, etc. Vissa invandrargrupper, t. ex. balterna, har själva tagit initiativ för att bevara viktiga delar av sin kultur. Detta sker emellertid först sedan de mest akuta problemen i samband med inflyttningen till det nya landet har lösts. Därmed riskerar man att förlora en viktig del av sin historia, nämligen den första tiden efter invandringen.

Flyktingar och även andra invandrargrupper betraktar ofta myndigheter och institutioner med misstro beroende på tidigare erfarenheter i hemlandet. Detta gör att man ogärna avhänder sig material till existerande institutioner, något som givetvis försvårar insamlingsarbetet.

Synpunkterna från invandrarorganisationerna liksom skrivelsen om invandrarmuseum i Botkyrka ger vid handen att de problem som rör invandrarnas dokumentationsfrågor inte är renodlade museifrågor utan har anknytning till arkivväsendet och forskningens område. Men för att tillgodose krav och behov inom dessa skilda men besläktade områden bör man ta ett samlat grepp om frågorna för att analysera hur de olika delproblemen lämpligen bör lösas.

Kulturrådet kommer att i anslutning till det utredningsuppdrag regeringen i december 1984 givit kulturrådet att utreda de centrala museernas uppgifter och ansvar för landets museiväsende ta upp frågan om dokumentation av invandrarnas kulturer.

Tidigare behandling

Hösten 1984 behandlade utskottet (KrU 1984/85:2) förslag om att förutsättningarna för att inrätta ett invandrarmuseum i Norrköping borde utredas. Utskottet avstyrkte förslaget med hänvisning till statsrådet Göranssons uttalande i budgetpropositionen (prop. 1984/85:100 bil. 10) att vissa övergripande museipolitiska frågor skulle bli föremål för överväganden. Riksdagen följde utskottet.

I samma betänkande redovisade utskottet behandlingen åren 1975 och 1980 av förslag som syftade till att ett arkiv för invandrarkulturen skulle inrättas. Dessa förslag avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen.

Motion 1984/85:864 om utbyggnad av moderna museet

Ett statligt museum för svensk nutidskonst bör enligt motionären komma till stånd. Moderna museets samlingar av svenska konstverk skulle kunna visas permanent i detta museum. Motionären förordar att moderna museet

byggs ut så att den svenska och den utländska nutidskonsten kan visas på ett ställe. Hon säger sig vara medveten om att en sådan utbyggnad innebär en stor ekonomisk satsning som är svår att genomföra i dagens ekonomiska läge. Det är dock viktigt att planera för framtida satsningar på kulturområdet och att olika vägar att finansiera sådana satsningar undersöks. Motionären anför vidare att privata donatorer skulle ha visat intresse för att finansiera en utbyggnad, vilket skulle kunna innebära att finansieringen inte skulle behöva ske enbart över statsbudgeten.

Remissyttranden

Byggnadsstyrelsen och statens konstmuseer som har yttrat sig över motionen framhåller behovet av insatser för att åstadkomma tillräckliga magasinsutrymmen och bättre entréförhållanden för moderna museet. Statens konstmuseer understryker nödvändigheten av att en förbättring av lokalförhållandena vid museet kommer till stånd.

Byggnadsstyrelsen anför bl. a. följande:

Verket upprättar årligen i samråd med sektorsansvariga myndigheter en långsiktig projektplan för större byggnadsinvesteringar inom verkets lokalhållningsområde. I projektplanearbetet övervägs bl. a. vilka investeringar som skall prioriteras under kommande femårsperiod inom de ramar regeringen angivit i planeringsdirektiv och budgetriktlinjer.

För de statliga museerna innebär nuvarande planering att investeringsutrymmet under kommande femårsperiod i första hand tas i anspråk av två stora projekt — nybyggnad för Wasamuseet och om- och tillbyggnad för riksmuseet. Vidare utreds i särskild ordning förutsättningarna för en nybyggnad för lantbruksmuseum i Julita. Vid sidan härav planeras begränsade upprustningsåtgärder genom s. k. åtgärdsprogram och punktinsatser för vissa museer som disponerar äldre lokaler som måste moderniseras eller kompletteras. För statens konstmuseer genomförs successivt ett omfattande åtgärdsprogram för upprustning av nationalmuseibyggnaden efter den utflyttning av verksamhet som nyligen genomfördes till de ombyggda lokalerna i kvarteret Ostindiefararen. Vidare genomförs en ombyggnad av lokaler för fotografiska museet på Skeppsholmen. För moderna museet slutförs f. n. en utredning om förutsättningarna för att förbättra klimatförhållandena i lokalerna med hänsyn främst till samlingarnas krav. Nuvarande brister i detta avseende liksom den uppenbara bristen på tillräckliga magasinsutrymmen är en följd av de begränsningar av om- och tillbyggnadsarbetena i mitten av 1970-talet som blev nödvändiga på grund av medelsbrist. Även entréförhållandena skulle behöva förbättras. På grund av det starkt begränsade medelsutrymmet och prioriteringen av andra större projekt planeras f. n. endast mindre åtgärder för att förbättra lokalsituationen för moderna museet. Parallellt härmed pågår kontakter mellan i första hand museet och tänkbara donatorer om möjligheterna till projektering av en tillbyggnad för magasin.

Möjligheterna att utföra en tillbyggnad till moderna museet är starkt begränsade och har inte närmare studerats. Om utökade lokaler för utställningsverksamheten skulle prioriteras från kulturpolitiska utgångspunkter bör en utredning av de fysiska och ekonomiska förutsättningarna för lokalfrågan inte begränsas till utökande av utställningslokalerna utan även inkludera de ovan angivna lokalproblemen.

Statens konstmuseer (SKM) noterar i sitt yttrande med tacksamhet och glädje det intresse för moderna museets lokalproblem som kommer till uttryck i motionen. I yttrandet anförs vidare följande:

Enligt SKM:s uppfattning skulle en tillbyggnad, som mycket väl kan anslutas till den befintliga fastigheten på Skeppsholmen, projekteras på sådant sätt att den skulle bli särskilt väl lämpad att presentera samlingarna av svensk och övrig nordisk konst från 1900 till 1970. Det är oftast dessa samlingar som tillfälligtvis får flyttas undan för att lämna plats åt de tillfälliga utställningarna.

SKM vill i detta sammanhang även understryka vikten av att en om- och tillbyggnad av moderna museet inte inskränker sig till de publika ytorna. När museet byggdes till år 1975 skapades en allvarlig obalans mellan ökade publikutrymmen och lagerlokaler som i dag gör det praktiskt taget omöjligt att på ett betryggande och professionellt sätt lagra de delar av samlingarna som inte kan hänga uppe i museet. De otillräckliga förrådsutrymmena gör dessutom att dessa delar av samlingarna inte kan göras tillgängliga för forskning i den utsträckning som borde vara museets skyldighet.

En annan betydande nackdel med den befintliga byggnaden är avsaknaden av en entré- och receptionslokal. Moderna museet torde vara det enda betydande museum i världen där publiken kommer direkt in i samlingar och utställningar iförda ytterkläder, väskor och paraplyer. Bortsett från att det är synnerligen obekvämt utgör detta ett stort säkerhetsproblem och skapar svårigheter med klimatet i salarna till allvarligt men både för dem som arbetar där och för konstverken. En sådan receptionsbyggnad skulle inrymma garderob, förvaringsboxar, toaletter, informationsdisk, boklåda och entrékassa.

I anslutning till denna byggnad behöver museet också en mindre föreläsningssal med plats för ca femtio personer samt ett visningsrum för video.

I samband med en om- och tillbyggnad måste också klimatförhållandena i hela byggnaden, inklusive lagerutrymmen, ägnas stor uppmärksamhet. Variationerna i både temperatur och luftfuktighet är i dag sådana att de utgör ett allvarligt hot mot beständigheten hos de permanenta samlingarna.

Både när det gäller behovet av lagerlokaler och klimatförhållandena i museet finns det färdiga utredningar hos byggnadsstyrelsen med förslag till lämpliga åtgärder.

SKM vill slutligen understryka det som sägs i motionen om intresset från privata bidragsgivare när det gäller att lösa museets lokalproblem; ett sådant intresse finns och ett ökat intresse från riksdagens sida skulle, enligt SKM:s mening, kunna aktivera de privata donatorerna.

Motion 1984/85:1818 om bevarande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg

I motionen erinras om den verksamhet som bedrivits i Sveriges segelfartygsförening för att underhålla och bevara kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Motionärerna anser att om denna verksamhet skulle upphöra riskerar en del av ett rikt kulturarv att försvinna. De hävdar att det för närvarande saknas enhetliga normer för renoveringar. De anser vidare att ett system borde byggas upp som också innefattar lånemöjligheter för dem som rustar upp och bevarar kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Detta lånesystem kunde byggas upp enligt samma regler som nu gäller beträffande renovering av kulturminnesmärkta hus. Statliga stödinsatser skulle också kunna utformas

på likartat sätt som nu gäller för museijärnvägsföreningarna i Sverige. Den av motionärerna önskade översynen bör även omfatta en kartläggning av de kulturhistoriska segelfartygens antal och kondition.

Vissa upplysningar i anslutning till motionen

År 1979 behandlade kulturutskottet två motioner med förslag om dels bevarande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg, dels bevarande av ångfartyg.

Utskottet lämnade i sitt betänkande KrU 1979/80:9 i anslutning till motionerna en redogörelse för en utredning om bevarandet av museifartyg som utförts inom statens sjöhistoriska museum.

Utredarnas synpunkter och förslag har presenterats i utredningen Bevara fartyg — att värna om kulturarvet som lades fram i juni 1978.

Utskottet redovisade även ett remissyttrande från statens kulturråd till utbildningsdepartementet över ett förslag från Sveriges segelfartygsförening om stöd för bevarande av segelfartyg.

Remissyttrandet gick ut på att en inventering av beståndet av äldre fartyg och att en utredning om hur skilda initiativ bäst skall stödjas borde komma till stånd. Kulturrådet menade att utredningsarbetet borde bedrivas av statens sjöhistoriska museum.

Utskottet erinrade om att frågor om bevarande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg under den senaste tiden har ägnats stort intresse. Utskottet anförde vidare följande:

När det gäller att bevara kulturhistoriskt värdefulla fartyg arbetar man efter i huvudsak två linjer. Antingen tas sådana fartyg till vara för att införlivas med museisamlingar eller bevaras de med samtidigt syfte att även i fortsättningen vara i bruk. Enligt sjöhistoriska museets utredning finns för närvarande 22 svenska museifartyg, varav tre statliga. Museifartygen utgör endast en mycket liten del av det totala antalet bevarade gamla fartyg. Detta senare antal kan i dag inte överblickas. Det finns emellertid relativt många ideella föreningar och stiftelser, några bland dem museiföreningar, som tagit till uppgift att ta hand om gamla fartyg, rusta upp dem och i en del fall hålla fartyg i trafik eller använda dem på annat sätt. I utredningen nämns 25 föreningar och ett uppskattat medlemsantal på 5 000.

Motionerna 1978/79:1860 och 1862 behandlar enligt utskottets uppfattning ett område som försummats inom kulturminnesvården. Klara belägg härför ges också i sjöhistoriska museets utredning och i statens kulturråds yttrande över en framställning från Sveriges segelfartygsförening.

Ett av målen för den statliga kulturpolitiken är att garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs. Att det kulturarv som vår äldre sjöfart representerar därvid måste uppmärksammas anser utskottet självklart mot bakgrund av sjöfartens betydelse förr och nu och med hänsyn till att stora grupper människor haft sin bärgning inom denna näringsgren. Kulturrådet har bedömt det som angeläget att det vid sidan om museernas dokumentation och belysning av sjöfartens historia bedrivs aktiviteter i syfte att bevara fartyg som bildar inslag i miljön — i hamnarna och i farlederna. Utskottet instämmer i denna bedömning och noterar att kulturrådet föreslagit dels en inventering av beståndet av gamla fartyg, dels ett inledande utredningsarbete som skall behandla vissa aktuella frågor om stöd till bevarandearbetet. Utskottet finner det angeläget att sjöhistoriska museet bedriver det inventerings- och utredningsarbete som kulturrådet föreslagit.

De önskemål om utredningar som förs fram i motionerna bör därmed i avsevärd grad bli tillgodosedda. Avsikten är att ett sådant arbete skall ge underlag för en närmare bedömning av behovet att utreda frågor om lagstiftning och statsbidrag för rekonstruktionsarbeten.

Utskottet avstyrkte motionerna som avslogs av riksdagen.

Den av kulturrådet förordade inventeringen av beståndet av äldre kulturhistoriska fartyg har genomförts under år 1982.

Motion 1984/85:2469 om ett fartygs- och varvsmuseum

Motionären erinrar om att det sedan några år finns ett fartygsmuseum vid Lilla Bommen i Göteborg i anslutning till barken Viking. Det finns nu vissa planer på att i anslutning till detta fartygsmuseum skapa ett framtida, levande museum bestående av både handels- och örlogsfartyg och återskapa något av den miljö som fanns i Göteborgs hamn. Motionären anser att en varvsutställning kan ordnas i fartyget Bahia Blanca. Det innebär att det skulle bli möjligt att i riktig miljö visa allt det som rör sjöfart. Motionären anför att ett kombinerat varvs- och fartygsmuseum som speglar en mycket viktig och levande näring borde få del av de statliga medel som utgår till museiverksamhet på skilda håll i landet.

Tidigare behandling av frågan om varvsmuseum i Göteborg m. m.

Förslag om inrättande av ett varvsmuseum i Göteborg har utskottet behandlat åren 1981, 1983 och 1984 (KrU 1981/82:11, KrU 1983/84:5 och KrU 1984/85:2). Vid samtliga tillfällen har förslagen avstyrkts av utskottet och avslagits av riksdagen. År 1984 redovisade utskottet utförligt ärendets tidigare behandling och erinrade bl. a. om det yttrande som statens kulturråd år 1981 avgivit över det då aktuella förslaget om ett varvsmuseum med ställning som riksmuseum. Kulturrådet hänvisade till rådets principiella inställning att varje näringsgren bär ansvaret för dokumentationen av sin egen historia. Svenska Varv hade redan på ett förtjänstfullt sätt tagit ett ansvar genom det arbete som utförts inom projektet.

Kulturrådet konstaterade vidare att projektet överensstämmer väl med de kulturpolitiska mål som riksdagen antagit och anförde följande:

Det är dock kulturrådets mening att de knappa resurserna inom museiområdet inte bör splittras upp på för många enheter. En samordning med respektive regionmuseum bör därför i första hand ses som den mest praktiska och effektiva lösningen. Detta resonemang låg också bakom statsmakternas beslut då regionmuseireformen påbörjades år 1977. Det finns anledning att i dag än starkare hävda detta synsätt eftersom reformen ännu inte fullföljts enligt de ursprungliga intentionerna.

Sammanfattningsvis finner kulturrådet att tankarna på ett varvsmuseum i Göteborg oavsett dess regionala eller centrala ställning är ytterst frukbara och stimulerande för den fortsatta utvecklingen av svenskt museiväsende under 80-talet. Kulturrådet vill därför återkomma i frågan och delar Göteborgs museinämnds uppfattning att en kommitté bör tillsättas med uppdrag att utarbeta ett detaljerat förslag rörande ett varvsmuseum. Kommittén, i vilken representanter för bl. a. Göteborgs museer och Svenska Varv bör ingå, bör ingående pröva alternativa handlingslinjer vad gäller finansiering och organisation av ett varvsmuseum.

I sitt betänkande år 1983 redovisade utskottet att kommunstyrelsen i Göteborg i maj 1982 tillsatt en kommitté med uppdrag att närmare utreda frågan om ett eventuellt varvsmuseum i Göteborg. Utskottet påpekade också att utskottet år 1981 understrukit att det är viktigt att en teknisk och industriell tradition och miljö på olika områden som är stadda i förändring kan sparas och att samhällets kulturpolitiska mål bl. a. innebär att insatserna för att bevara och föra kulturtraditionerna vidare skall gälla hela samhällets historia.

Vid behandlingen hösten 1984 påpekade utskottet att kommittén avsåg att lämna sitt förslag under hösten 1984.

Utskottet noterade även som värdefullt den samverkan kring projektet som sker mellan företrädare för branschen och kommunen.

Kommittén har i februari 1985 överlämnat sin slutrapport till kommunstyrelsen i Göteborg. I rapporten föreslås dels att Svenska Varv skall ta initiativ till att bilda Stiftelsen Svenskt varvsmuseum, dels att statsmakterna med näringslivet skall samråda om ansvaret för vården av industriminnen med sikte på att näringslivet genom en industriminnesfond skall svara för branschmuseers långsiktiga kapitalförsörjning. Rapporten är för närvarande föremål för beredning.

Motion 1984/85:2484 om silvermalmsbrytningen i Nasafjäll

Motionären erinrar om verksamheten vid Nasafjälls silvergruva och menar att silverbrytningen och därmed sammanhängande sociala förhållanden bör dokumenteras genom en permanent utställning om Nasafjällsepoken. En sådan bör komma till stånd vid någon ort i Nasafjälls närhet, i första hand i Arjeplog. I en sådan utställning bör enligt motionären Nasafjällsepoken sättas in i ett större sammanhang där bl. a. Norrlands kolonisation, brukshistoria, kyrkliga verksamhet och konflikterna mellan samer och svenskar kan belysas ur ett större perspektiv.

Vissa upplysningar i anslutning till motionen

I februari 1984 bildades Stiftelsen AJTTE — Svenskt fjäll- och samemuseum. I stiftelsen ingår staten, Norrbottens läns landsting, Jokkmokks kommun samt Svenska samernas riksförbund och Same Ätnam. Stiftelsens uppgift är att bedriva specialmuseiverksamhet dels för fjällregionen i Sverige, dels för den samiska kulturen samt driva ett informationscentrum för fjällturismen. Stiftelsen blir alltså huvudman för ett nytt fjäll- och samemuseum som förläggs till Jokkmokk. Museets uppgifter som specialmuseum för fjällregionen i Sverige innefattar enligt stadgarna att det med ett riksperspektiv skall dokumentera och sprida kunskap om fjällvärldens natur- och kulturhistoriska utveckling liksom om samspelet mellan naturförutsättningarna och olika former av nyttjande av fjällmiljön.

Stiftelsen AJTTE — Svenskt fjäll- och samemuseum — har i april 1985 hos regeringen ansökt om 36,5 milj. kr. av särskilda regionalpolitiska medel för byggande av ett fjäll- och samemuseum i Jokkmokk. Kostnaden för de

lokaler som krävs för museet uppgår till 66,5 milj. kr. Finansiering avses ske utöver med regionalpolitiska medel med arbetsmarknadsmedel, 24 milj. kr. och medel från Jokkmokks kommun, 6 milj. kr. Regeringen biföll i april 1985 ansökningen om 36,5 milj. kr.

Museets driftkostnader skall täckas genom att staten åtar sig att ställa till förfogande de medel, som statens vattenfallsverk genom regeringens beslut den 30 juni 1982 årligen skall betala till länsstyrelsen i Norrbottens län på grund av att minimitappningen sommartid från Stora Sjöfallet till Suorvajaure upphör, de s. k. Sjöfallspengarna.

Dessa medel uppgår till ca 2,7 milj. kr. i 1980 års priser.

Vidare har Norrbottens läns landsting och Jokkmokks kommun åtagit sig att fr. o. m. år 1985 årligen betala ett belopp om vardera 500 000 kr. i 1981 års priser.

Utskottet

Förslag som syftar till ökade statliga satsningar på museiområdet läggs fram i de fyra motioner som utskottet här behandlar.

Med anledning av dessa motioner vill utskottet erinra om att kulturrådet har i uppdrag att utreda de centrala museernas uppgifter och ansvar för landets museiväsende. Av direktiven framgår att rådet har att precisera den roll som centrala museer bör spela gentemot regionala och lokala museer i landet. I utredningsuppdraget ingår vidare att beakta de centrala museernas uppgifter i förhållande till landets övriga museiväsende, t. ex. i frågor om depositioner och utformning av basutställningar. De centrala museernas uppgifter för att tillsammans med övriga museer lösa frågor av gemensam karaktär, t. ex. beträffande insamlingsverksamhet och dokumentation, bör även behandlas.

Ett *invandrarmuseum* bör enligt motion 433 (s) tillskapas i syfte att få till stånd en samlad dokumentation av invandringen till Sverige och dess betydelse för det svenska samhället. Motionärerna föreslår därför att frågan om ett särskilt invandrarmuseum skall utredas. De anser att ett sådant museum lämpligen kan lokaliseras till Stockholms län och att riksdagen bör uttala sig härför.

Som framgår av redovisningen i det föregående har statens kulturråd yttrat sig till utbildningsdepartementet över skrivelser om inrättande av ett invandrarmuseum i Botkyrka. Rådet har därvid bl. a. uttalat att rådet mot bakgrund av det begränsade ekonomiska utrymmet för nya statliga insatser på museiområdet anser att man även fortsättningsvis måste vara återhållsam när det gäller engagemang i nya museer och att frågan om dokumentation av försummade områden företrädesvis får lösas inom den befintliga museistrukturens ram. Rådet framhåller dock att invandrarnas kulturer, deras samhällsförhållanden och inte minst invandringen som samhällsföreteelse i stort är områden som skulle behöva dokumenteras på ett mer systematiskt sätt. Även utskottet finner detta angeläget och noterar därför med tillfredsställelse att frågan om dokumentation av invandrarnas kulturer kommer att behandlas i anslutning till utredningen om de centrala museer-

nas uppgifter. Mot här angiven bakgrund finner utskottet inte anledning att föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motion 433.

I motion 2469 (m) redovisas de åtgärder som vidtas i Göteborg för att få till stånd ett *fartygs- och varvsmuseum*. Motionären anser att ett sådant museum borde få del av de statliga medel som utgår till museiverksamhet på skilda håll i landet.

Utskottet har vid flera tillfällen (KrU 1981/82:11, 1983/84:5, 1984/85:2) avstyrkt förslag om inrättande av ett varvsmuseum i Göteborg med hänvisning bl. a. till att denna fråga utreddes inom en kommitté tillsatt av kommunstyrelsen i Göteborg.

Denna utredning har våren 1985 till kommunstyrelsen i Göteborg lämnat en rapport med förslag bl. a. om inrättande av en särskild stiftelse — Stiftelsen Svenskt varvsmuseum.

Rapporten är föremål för beredning. Med hänsyn härtill samt till kulturrådets utredningsuppdrag anser sig utskottet böra avstyrka motion 2469.

En permanent *utställning om silvermalmsbrytningen i Nasafjäll* och den därmed sammanhängande verksamheten i Silbojokk bör enligt motion 2484 (vpk) tillskapas. Motionären förordar att denna utställning kommer till stånd i en ort i närheten av Nasafjäll, företrädesvis Arjeplog. Han önskar att förslag skall utarbetas i enlighet med vad som anförs i motionen.

Stiftelsen AJTTE — Svenskt fjäll- och samemuseum — som bildades år 1984 skall vara huvudman för ett specialmuseum för fjällregionen i Sverige, förlagt till Jokkmokk. Investeringskostnaderna som uppgår till 66,5 milj. kr. finansieras i huvudsak genom regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska medel. I museets uppgifter skall ingå att dokumentera och sprida kunskap om fjällvärldens natur- och kulturhistoriska utveckling liksom om samspelet mellan naturförutsättningarna och olika former av fjällmiljön. Museet skall även vara huvudmuseum i Sverige för den samiska kulturen.

Med hänsyn till fjäll- och samemuseets ansvarsområde förutsätter utskottet att epoken med silvermalmsbrytning i Nasafjäll kommer att dokumenteras i det nya museet. Syftet med motionen kan alltså bedömas i allt väsentligt bli tillgodosett. Utskottet anser inte att motionen bör föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför motion 2484.

Förslaget i motion 864 (fp) syftar till att en permanent utställning av svensk nutidskonst på sikt skall komma till stånd. Motionären föreslår att möjligheterna att *bygga ut moderna museet* skall utredas.

Byggnadsstyrelsen och statens konstmuseum som har yttrat sig över motionen ställer sig positiva till olika insatser för att förbättra moderna museets lokalförhållanden. Byggnadsstyrelsen erinrar om den nuvarande planeringen för investeringar på museiområdet och påpekar att på grund av det starkt begränsade medelsutrymmet för närvarande endast mindre åtgärder planeras för att förbättra lokalsituationen för moderna museet. En utredning om möjligheterna att förbättra klimatförhållandena i lokalerna håller på att slutföras. Byggnadsstyrelsen framhåller behovet av tillräckliga magasinsutrymmen och av bättre entréförhållanden. Kontakter pågår också mellan museet och tänkbara donatorer om möjligheterna till projektering av en tillbyggnad för magasin.

Statens konstmuseer anser att en tillbyggnad mycket väl kan anslutas till den befintliga fastigheten på Skeppsholmen. Denna tillbyggnad skulle kunna projekteras på sådant sätt att den skulle bli särskilt väl lämpad att presentera samlingarna av svensk och övrig nordisk konst från 1900 till 1970. Det är oftast dessa samlingar som får flyttas undan för att lämna plats åt de tillfälliga utställningarna, sägs det. Även statens konstmuseer understryker behovet av magasinslokaler, av en entré- och receptionslokal samt av förbättrade klimatförhållanden i hela byggnaden.

Av remissvaren framgår att moderna museets lokalförhållanden behöver förbättras i flera avseenden och att planering för ett åtgärdsprogram pågår. Det är enligt utskottets mening angeläget att en upprustning av moderna museet kommer till stånd. En utbyggnad av museet som skulle göra det möjligt att permanent visa samlingarna av svensk nutidskonst så som förordas i motionen bör dock ses i ett större museipolitiskt sammanhang. Med hänsyn till kulturrådets utredningsuppdrag skulle en utredning enligt motionärens förslag inte påskynda frågans lösning. Utskottet anser att riksdagen inte bör göra någon framställning till regeringen med anledning av motion 864.

I motion 1818 (fp) förordas att en utredning skall tillkallas med uppgift att föreslå åtgärder till stöd för underhåll och bevarande av *kulturhistoriskt värdefulla segelfartyg*.

Med anledning av motionsförslag om stöd till kulturhistoriskt värdefulla fartyg framhöll utskottet i sitt betänkande 1979/80:9 att det kulturarv som vår äldre sjöfart representerar måste uppmärksammas mot bakgrund av sjöfartens betydelse förr och nu och med hänsyn till att stora grupper människor haft sin bärgning inom denna näringsgren. Utskottet uttalade vidare att det är angeläget att det vid sidan om museernas dokumentation och belysning av sjöfartens historia bedrivs aktiviteter i syfte att bevara fartyg som bildar inslag i miljön i hamnarna och i farlederna. Utskottet vill understryka att vad utskottet då anförde äger alltjämt giltighet.

De kulturhistoriskt värdefulla fartygens situation har varit föremål för utredningar. Härvid har förslag till olika stödinsatser lagts fram. Enligt vad utskottet inhämtat har statens sjöhistoriska museum nära kontakt med de ideella föreningar som är aktiva i fartygsbevarande frågor. Museet söker i mån av medel på olika sätt stödja insatser för att bevara kulturhistoriskt intressanta fartyg.

Utskottet konstaterar att sjöhistoriska museet följer utvecklingen på detta område. Mot den angivna bakgrunden finner utskottet inte anledning att föreslå riksdagen att göra en framställning till regeringen enligt motionen.

Utskottet hemställer

1. beträffande *invandrarmuseum i Stockholms län*

att riksdagen avslår motion 1984/85:433,

2. beträffande *fartygs- och varvsmuseum i Göteborg*

att riksdagen avslår motion 1984/85:2469,

3. beträffande *utställning om silverhanteringen i Nasafjäll*

att riksdagen avslår motion 1984/85:2484,

4. beträffande *utbyggnad av moderna museet*

att riksdagen avslår motion 1984/85:864,

5. beträffande *kulturhistoriska segelfartyg*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1818.

Stockholm den 5 november 1985

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönnung (s), Maja Bäckström (s), Karl Boo (c), Berit Oscarsson (s), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Torgny Larsson (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Margareta Fogelberg (fp) och Håkan Stjernlöf (m).

Reservationer

1. Utställning av silvermalmsbrytningen i Nasafjäll (mom. 3)

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Med hänsyn" och slutar "motion 2484" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärens uppfattning att en utställning om verksamheten vid Nasafjälls silvergruva bör komma till stånd. I en sådan utställning bör Nasafjällsepoken sättas in i ett större sammanhang där Norrlands lokalisation, brukshistoria, kyrkliga verksamhet och konflikterna mellan samer och svenskar belyses.

I Arjeplog finns ett silvermuseum. Det är därför lämpligt att detta museum får ansvara för dokumentationen av Nasafjällsepoken och att medel ställs till förfogande härför. Vad utskottet anfört med anledning av motion 2484 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *utställning om silverhanteringen i Nasafjäll*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2484 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Utbyggnad av moderna museet (mom. 4)

Margareta Mörck och Margareta Fogelberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Av remissvaren" och slutar "motion 864" bort ha följande lydelse:

Moderna museets lokalförhållanden behöver — som framgår av remissvaren — förbättras i olika avseenden. Det är otvivelaktigt angeläget att en upprustning av museet enligt nu pågående planering kommer till stånd.

I motionen aktualiseras en större och för framtiden viktig museifråga, nämligen behovet av att i en permanent utställning kunna visa svensk nutidskonst. En sådan utställning skulle, menar motionären, kunna komma

till stånd genom att moderna museet byggdes ut med en flygel. Statens konstmuseer delar motionärens uppfattning och anför att en tillbyggnad, som mycket väl kan anslutas till den befintliga fastigheten på Skeppsholmen, skulle projekteras på ett sådant sätt att den skulle bli särskilt väl lämpad att presentera samlingarna av svensk och övrig nordisk konst från 1900 till 1970.

Utskottet anser i likhet med motionären att det är viktigt att planering för framtida kultursatsningar kommer till stånd och att olika vägar att finansiera sådana satsningar undersöks. Regeringen bör som föreslås i motionen låta utreda möjligheterna att bygga ut moderna museet. Vad utskottet har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

> 4. beträffande *utbyggnad av moderna museet*
> att riksdagen med bifall till motion 1984/85:864 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,